

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри міжнародних економічних відносин Західноукраїнського національного університету

Зварича Романа Євгеновича

на дисертаційну роботу Ду Вей на тему:

«Стратегія інтернаціоналізації сільського господарства Китаю:
стимулювання сталого розвитку та сприяння глобальній продовольчій безпеці»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань
05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами,
планами, темами**

Інтернаціоналізація сільського господарства стає стратегічно важливою ціллю Китаю зумовленою зростаючими глобальними викликами, такими як продовольча безпека, зміна клімату, деградація земель і зменшення біорізноманіття. В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів – скорочення орних земель, водного дефіциту та зростаючих потреб населення – Китай змушений виходити на зовнішні ринки для забезпечення стабільного постачання сільськогосподарської продукції через диверсифікацію джерел імпорту. Залучення до міжнародних ринків також сприяє поширенню передових технологій, таких як точне землеробство та екологічні практики, що підвищує ефективність виробництва та зменшує вплив на довкілля. Китайські інвестиції та співпраця в аграрному секторі, зокрема в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях", допомагають стабілізувати світові продовольчі ринки та забезпечують взаємовигідний розвиток для країн-партнерів. Водночас країна стикається з низкою викликів: геополітичні турбуленції, політична нестабільність у країнах-партнерах, торговельні бар'єри, конкуренція за ресурси та екологічна відповідальність. Таким чином, інтернаціоналізація аграрного сектору Китаю потребує стратегічного підходу, який поєднує економічну доцільність з екологічною та соціальною відповідальністю.

Дисертація Ду Вей присвячена дослідженню шляхів реалізації стратегії «виходу назовні» китайського сільського господарства та її впливу на глобальну

продовольчу безпеку і сталий розвиток аграрного сектора. Результати дослідження є важливим орієнтиром для просування Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року, зокрема ліквідації голоду (ЦСР 2) та забезпечення сталого споживання і виробництва (ЦСР 12). Дослідження є актуальним, оскільки воно не лише відповідає стратегічним цілям Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), але й направлене на аналіз розвитку міжнародної співпраці в аграрній сфері. Дисертаційна робота пропонує нові підходи до балансування складних взаємозв'язків між економічним зростанням у сільському господарстві, охороною навколишнього середовища та соціальною справедливістю.

Результати дисертації є частиною наукових досліджень у межах: фундаментальної держбюджетної науково-дослідної роботи на тему: «Модель регіональної безпеки: економічні й технічні аспекти сталого розвитку та цивільного захисту під час війни» (державний реєстраційний номер 0124U000063); міжнародного проекту «Регіональна інтеграція: європейські орієнтири у умовах глобальної фрагментації» (Erasmus+ Jean Monnet Module 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH); науково-дослідної роботи за господарським договором «Геоелекономічні інтереси України та експортні можливості» (державний реєстраційний номер 0123U104400); виконання роботи з надання науково-професійних послуг на тему: «Сучасні мейнстріми глобального розвитку: економічні, екологічні, соціальні та військові чинники» (контракт № ME-30-2022 від 13.06.2022).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Метою роботи є комплексне дослідження процесів інтернаціоналізації китайського сільського господарства, розробка стратегічних рекомендацій для підвищення його стабільності та внесок у глобальну продовольчу безпеку.

Для досягнення поставленої мети дослідження автор використовує змішану методологію, поєднуючи кількісний аналіз статистичних даних (таких як обсяги

торгівлі, потоки прямих іноземних інвестицій та сільськогосподарське виробництво) з якісним аналізом політичних документів, академічної літератури та емпіричних кейсів. Зокрема, метод теоретичного узагальнення використовується для створення теоретичної бази в сфері інтернаціоналізації сільського господарства та сталого розвитку; методи аналізу та синтезу застосовуються для кількісної оцінки інтернаціоналізації сільського господарства; методи дедукції та індукції використовуються для виявлення факторів розвитку досліджуваних проблем і відповідної розробки стратегічних напрямів сталого розвитку та продовольчої безпеки через інтернаціоналізацію сільського господарства; метод кластерного аналізу застосовується для виявлення закономірностей розвитку сільського господарства в китайських провінціях; а табличні та графічні методи використовуються для візуалізації даних та ключових результатів дослідження.

У дисертації розкрито онтологію розвитку сільського господарства, зокрема його сталого розвитку в контексті інтернаціоналізації. Автор аналізує інтеграцію сільського господарства в соціо-екологічні системи, його еволюцію від примітивних форм до сучасних практик, а також підкреслює важливість сталого землеробства для оптимізації використання ресурсів, підвищення ефективності та збереження екологічного балансу. Інтернаціоналізація розглядається як чинник модернізації аграрного сектора, поширення технологій та глобальної співпраці для вирішення таких проблем, як продовольча безпека, охорона довкілля та справедливий розвиток.

Автор досліджує основні теоретичні моделі розвитку сільського господарства та інтернаціоналізації, оцінюючи можливість їх застосування до стратегії Китаю (с. 28–47). Підтверджується, що модель сталого розвитку сільського господарства, як оптимальний напрямок інтеграції наукових напрямків, забезпечує динамічну рівновагу за рахунок взаємодії економічної, соціальної та екологічної систем.

Аналіз еволюції глобальних та національних стратегій розвитку сільського господарства та продовольчої безпеки (с. 48–58) дозволяє зробити висновок про ключову роль аграрного прогресу у забезпеченні продовольчої безпеки. Автор

систематизує виклики у чотирьох ключових аспектах: наявність, доступ, використання та стабільність.

Дослідження змін у стратегії Китаю та її політичних пріоритетах на різних етапах (с. 63–69) висвітлює важливу роль міжнародних організацій у сприянні інтернаціоналізації сільського господарства.

За допомогою кластерного аналізу автор виявляє регіональні особливості сільського господарства Китаю (с. 72–84). Крім того, дослідження імпорту та експорту сільськогосподарської продукції свідчить про адаптацію Китаю до глобальних тенденцій. Особливу увагу приділено співпраці з Україною, яка є важливим постачальником продовольства для Китаю. Китайські компанії, такі як COFCO Group, інвестуючи у сільськогосподарські угіддя України, впроваджують передові технології та підвищують врожайність (с. 92–109).

З розвитком інтернаціоналізації Китай відіграє все більш важливу роль у міжнародному перерозподілі аграрного капіталу. Країна активно інвестує в закордонні аграрні проекти через прямі інвестиції, оренду земель, злиття та поглинання, оптимізацію ресурсів, технологічну співпрацю та державно-приватні партнерства. Особливо помітний вплив ініціативи «Один пояс, один шлях» на розвиток сільського господарства в Південно-Східній Азії, Африці та Латинській Америці (с. 110–128).

Дисертація детально досліджує стратегію інтернаціоналізації китайського сільського господарства, яка спрямована на: використання науково-технічного прогресу для підвищення продуктивності; зменшення впливу на довкілля через екологічні практики; розвиток фінансових механізмів підтримки; реформування землекористування та бізнес-моделей; модернізацію аграрного ланцюжка доданої вартості. Стратегія реалізується через п'ять основних напрямів: розширення торгівлі, інвестиції за кордоном, трансфер технологій, розвиток інфраструктури та міжнародну політичну координацію (с. 156–196).

Обґрунтованість, достовірність та аргументованість висновків і рекомендацій, представлених у кваліфікаційній роботі, підтверджуються детальним аналізом

спеціалізованої наукової літератури. Теоретико-методичною основою дослідження стали наукові праці провідних учених-економістів, монографії, наукові статті, законодавчі акти розвинутих країн світу з питань поводження з відходами, інтернет-публікації, статистичні дані та аналітичні матеріали міжнародних організацій.

Наукова новизна результатів дисертації

Серед основних результатів, що містять наукову новизну, варто виокремити:

- вперше розроблено стратегію інтернаціоналізації сільського господарства Китаю як комплексну рамкову модель для зміцнення глобальної продовольчої безпеки, просування сталого сільського господарства, активізації міжнародної торгівлі та інвестицій, прискорення трансферу технологій і підтримки розвитку сільських територій;

- удосконалено методику кластерного аналізу для виявлення регіональних диспропорцій у сільському господарстві Китаю, в результаті чого виділено окремі групи провінцій за ключовими показниками: ВРП регіонів, розподіл міського і сільського населення, обсяги аграрного виробництва та участь у зовнішній торгівлі;

- досліджено роль Китаю у глобальних потоках аграрного капіталу та його внесок у модернізацію сільського господарства через такі інструменти, як прямі іноземні інвестиції, експорт технологій, розбудова торговельних мереж і державно-приватні партнерства;

- розкрито онтологію сталого розвитку сільського господарства в умовах інтернаціоналізації, що передбачає цілісну систему взаємодії економічних, соціальних, екологічних, ресурсних і демографічних факторів, які забезпечують збалансоване використання ресурсів, продовольчу безпеку та глобальну кооперацію;

- систематизовано теоретичні моделі аграрного прогресу, зокрема теорію порівняльних переваг, модель продовольчого суверенітету, теорію глобальних ланцюгів доданої вартості та модель сталого розвитку, а також проаналізовано їх

вплив на формування стратегій забезпечення продовольчої безпеки в контексті зростаючої інтернаціоналізації сільського господарства, трансформації аграрних ринків та посилення глобальної взаємозалежності;

- виявлено основні тенденції співпраці Китаю з Україною та іншими регіонами світу в аграрній сфері, що включають зростання обсягів торгівлі сільськогосподарською продукцією, створення спільних агропідприємств, а також розвиток науково-технічного обміну і реалізацію проєктів у межах ініціативи «Один пояс, один шлях», що сприяє зміцненню продовольчих ланцюгів постачання та посиленню геоекономічної взаємодії.

Теоретичне та практичне значення результатів

Теоретичні результати дисертаційного дослідження полягають у розкритті теоретико-методичних засад інтернаціоналізації та сталого розвитку сільського господарства через аналіз взаємодії економічних, екологічних та соціальних факторів.

Практичне значення дослідження полягає у розробці стратегічних підходів до інтернаціоналізації сільського господарства Китаю, які можуть бути використані державними органами, міжнародними організаціями, аграрними компаніями та інвесторами для формування ефективної політики у сфері продовольчої безпеки, оптимізації зовнішньоекономічної діяльності, впровадження інноваційних агротехнологій, посилення міжнародної кооперації та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору як у Китаї, так і в країнах-партнерах, зокрема Україні.

Повнота матеріалів дисертації у публікаціях

Основні результати опубліковані в 9 наукових працях (загальний обсяг – 4,82 д. а., з яких авторський внесок – 3,46 д. а.), включаючи 5 публікацій у журналах категорії «Б» України.

Профіль видань і зміст наукових праць відповідає встановленим вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття

ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертації та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам.

Особистий внесок автора та дотримання принципів доброчесності

Усі результати отримані автором самостійно. Спільні публікації використовують лише ідеї, розроблені Ду Вей.

Перевірка на плагіат (*Turnitin Similarity*) підтвердила відсутність порушень академічної доброчесності. Текст дисертаційної роботи Ду Вей не містить запозичень без належного посилання на джерело та відповідає принципам академічної доброчесності. Усі наявні посилання на джерело зроблені із дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права.

Оцінка структури, мови та стилю викладу

Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеним меті і завданням дослідження, розкриває тему роботи та свідчить про її цілісність і завершеність. Дисертація добре структурована, написана діловою англійською мовою, матеріал викладено з використанням наукової фахової термінології.

Зауваження та дискусійні моменти

У дисертаційному дослідженні Ду Вей сформульовано та обґрунтовано низку нових наукових положень і висновків, окремі з яких є дискусійними чи потребують додаткових пояснень:

1. У п. 1.1 автором обґрунтовано переваги інтернаціоналізації сільського господарства та її значення для продовольчої безпеки, проте доцільно було б доповнити дослідження оцінкою потенційних ризиків цього процесу, зокрема ринкових коливань, торговельних бар'єрів, геополітичної нестабільності, а також екологічних обмежень, які можуть впливати на сталість реалізації стратегії.

2. У роботі досліджено структуру зовнішньої торгівлі аграрною продукцією Китаю та інституційні форми міжнародної співпраці (п. 2.2), однак варто глибше розглянути логістичні аспекти та управління ланцюгами постачання, зокрема механізми транспортування, зберігання, переробки продукції та цифровізації логістичних процесів у міжнародному аграрному обміні.

3. Автор приділила увагу глобальним аспектам продовольчої безпеки, проте доцільним є розширення аналізу за рахунок глибшого розгляду її ключових складових: фізичного та економічного доступу до їжі, її належного використання (якість, безпечність, харчова цінність) та стабільності забезпечення у коротко- і довгостроковій перспективах.

4. У дисертації наведено загальні напрями міжнародної співпраці Китаю в аграрній сфері, однак корисним було б доповнити роботу конкретними прикладами реалізації стратегії інтернаціоналізації, зокрема кейсами інвестиційних проєктів або аграрної кооперації з Україною, що дозволить практично проілюструвати теоретичні положення.

5. Автор досліджує сучасні процеси інтернаціоналізації та їхній вплив на трансформацію аграрного сектора Китаю (п. 3.2), проте доцільно розглянути також довгострокові наслідки цих процесів – як для внутрішньої продовольчої безпеки, так і для глобальної екологічної та економічної рівноваги, з урахуванням динаміки міжнародних викликів.

Проте, зазначені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи і можуть слугувати основою для наукової дискусії та продовженням автором наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Кваліфікаційна робота Ду Вей «Стратегія інтернаціоналізації сільського господарства Китаю: стимулювання сталого розвитку та сприяння глобальній продовольчій безпеці» є самостійним, завершеним, аргументованим, виконаним на

актуальну тему науковим дослідженням. Отримані теоретичні та практичні результати характеризуються науковою новизною, є обґрунтованими та сприяють вирішенню проблеми екологічної сталості міжнародної співпраці Китаю в аграрній сфері та її впливу на продовольчу безпеку.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Ду Вей заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин Західноукраїнського
національного університету**

Роман ЗВАРИЧ